

Ρ. Φ. ΚΟΥΑΝΓΚ

ΒΑΒΕΛ

Ἡ
Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ

*Μια απόκρυφη ιστορία της επανάστασης
των μεταφραστών της Οξφόρδης*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
Αντώνης Καλοκύρης

«Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου».

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 655

P.Φ. Κουάνγκ, *Βαβέλ ή Η αναγκαιότητα της βίας*

R.F. Kuang, *Babel or The Necessity of Violence*

Μετάφραση: Αντώνης Καλοκύρης

Υπεύθυνη έκδοσης: Σταύρη Ιωαννίδου

Επιμέλεια-Διόρθωση: Λένια Μαζαράκη

Σελιδοποίηση: Παναγιώτης Βογιατζάκης

Σχεδιασμός εξωφύλλου και θურεού: Μαρία Πάτσο

Σχεδιασμός χαρτών: ©Nicolette Caven

Copyright© R.F. Kuang, 2022

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2023

Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από τις εκδόσεις Harper Voyager /

HarperCollins, Νέα Υόρκη, 2022

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Δεκέμβριος 2025

KET Z151 ΚΕΠ 785/25

ISBN 978-960-16-7978-5

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ),

570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΒΙΒΛΙΟ Ι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑ

*Η γλώσσα ήταν ανέκαθεν συνοδός της αυτοκρατορίας,
κατά συνέπεια, μαζί ξεκινούν, αναπτύσσονται
και ευδοκιμούν. Και αργότερα μαζί καταρρέουν.*

ANTONIO NTE NEMPIRXA

Γραμματική της καταλανικής γλώσσας

Όταν ο καθηγητής Ρίτσαρντ Λόβελ κατάφερε τελικά μέσα από τα στενά σοκάκια της Καντόνας να φτάσει στη διεύθυνση που ήταν γραμμένη με ξεθωριασμένα γράμματα στο σημειωματάριό του, το αγόρι ήταν ο μόνος άνθρωπος στο σπίτι που είχε απομείνει ζωντανός.

Η ατμόσφαιρα ήταν σιχαμερή, τα πατώματα ολισθηρά. Μια κανάτα νερό παρέμενε γεμάτη, ανέγγιχτη, δίπλα στο κρεβάτι. Στην αρχή το αγόρι φοβόταν υπερβολικά μην του έρθει αναγούλα και δεν έπινε· πλέον ήταν πολύ αδύναμο για να σηκώσει την κανάτα. Είχε ακόμα τις αισθήσεις του, παρότι βυθισμένο σε μια ληθαργική, σχεδόν ονειρική θολούρα. Σύντομα, το ήξερε, θα έπεφτε σε βαθύ ύπνο και δε θα ξυπνούσε ξανά. Αυτό ακριβώς είχε συμβεί στον παππού και στη γιαγιά του μία εβδομάδα πριν, κατόπιν στις θείες του την επόμενη μέρα, όπως και στη δεσποινίδα Μπέττυ, την Αγγλίδα, μία μέρα μετά.

Η μητέρα του είχε πεθάνει εκείνο το πρωί. Ήταν ξαπλωμένος δίπλα της παρατηρώντας τις γαλάζιες και μαβιές αποχρώσεις να σκουραίνουν στο δέρμα της. Το τελευταίο

πράγμα που του είχε πει ήταν το όνομά του, δύο συλλαβές που τις πρόφερε ξέπνοα. Αμέσως μετά το πρόσωπό της χαλάρωσε και τα χαρακτηριστικά της αλλοιώθηκαν. Η γλώσσα κρέμασε έξω από το στόμα της. Το αγόρι προσπάθησε να της κλείσει τα θολωμένα της μάτια, όμως τα βλέφαρα επέμεναν ν' ανοίγουν.

Κανείς δεν απάντησε όταν χτύπησε ο καθηγητής Λόβελ. Κανείς δεν αναφώνησε έκπληκτος όταν κλότσησε την εξώπορτα – κλειδωμένη, επειδή οι κλέφτες της πανούκλας ρήμαζαν τα σπίτια της γειτονιάς και, παρότι στο σπίτι τους υπήρχαν ελάχιστα αντικείμενα αξίας, το αγόρι και η μητέρα του ήθελαν να περάσουν μερικές ήρεμες ώρες πριν η αρρώστια αφαιρέσει και τη δική τους ζωή. Από τον επάνω όροφο το αγόρι άκουσε τον σαματά, όμως δεν το ένοιαζε πια.

Ήθελε απλώς να πεθάνει.

Ο καθηγητής Λόβελ ανέβηκε τη σκάλα, προχώρησε στο δωμάτιο και στάθηκε πάνω από το αγόρι αρκετή ώρα. Δεν πρόσεξε, ή επέλεξε να μην προσέξει, τη νεκρή γυναίκα στο κρεβάτι. Το αγόρι παρέμενε ξαπλωμένο στη σκιά του και αναρωτιόταν αν αυτή η ψηλή, ωχρή, μαυροντυμένη φιγούρα είχε έρθει για να πάρει την ψυχή του.

«Πώς αισθάνεσαι;» ρώτησε ο καθηγητής Λόβελ.

Το αγόρι ανάσαινε με τόση δυσκολία, που δεν μπορούσε ν' απαντήσει.

Ο καθηγητής Λόβελ γονάτισε δίπλα στο κρεβάτι. Έβγαλε μια λεπτή ράβδο αργύρου από την μπροστινή του τσέπη και την τοποθέτησε στο γυμνό στέρνο του αγοριού. Το αγόρι μόρφασε· το μέταλλο τσιμπούσε σαν πάγος.

«Triacle» είπε ο καθηγητής Λόβελ στα γαλλικά. Έπειτα, στα αγγλικά, «Treacle», μελάσα.

Η ράβδος λαμπύρισε κι απέκτησε ένα ωχρό λευκό χρώμα. Ένας απόκοσμος ήχος ακούστηκε από το πουθενά: ένα κουδούνισμα, ένα τραγούδισμα. Το αγόρι κλαψούρισε και κου-

λουριάστηκε στο πλάι, με τη γλώσσα του να κινείται σαστισμένα μέσα στο στόμα του.

«Υπομονή» μουρμούρισε ο καθηγητής Λόβελ. «Κατάπιε αυτό που γεύεσαι».

Μερικά δευτερόλεπτα κύλησαν αργά. Οι ανάσες του αγοριού έγιναν πιο σταθερές. Άνοιξε τα μάτια. Έβλεπε πιο καθαρά τον καθηγητή Λόβελ, τα γκρίζα σαν τον σχιστόλιθο μάτια και την κυρτή μύτη –γινγκναουμπάι την αποκαλούσαν, γερακίσια μύτη– που μόνο σε πρόσωπο ξένου θα μπορούσε να υπάρχει.

«Πώς αισθάνεσαι τώρα;» ρώτησε ο καθηγητής Λόβελ.

Το αγόρι πήρε άλλη μια βαθιά ανάσα. Έπειτα είπε, σε αναπάντεχα καλά αγγλικά: «Νιώθω κάτι γλυκό. Έχει πολύ γλυκιά γεύση...».

«Ωραία. Αυτό σημαίνει ότι λειτούργησε». Ο καθηγητής Λόβελ έχωσε τη ράβδο στην τσέπη του. «Είναι κανένας άλλος ζωντανός εδώ;»

«Όχι» ψιθύρισε το αγόρι. «Μόνο εγώ».

«Υπάρχει κάτι που δεν μπορείς να αποχωριστείς;»

Το αγόρι παρέμεινε σιωπηλό μερικές στιγμές. Μια μύγα προσγειώθηκε στο μάγουλο της μητέρας του και σύρθηκε στη μύτη της. Ήθελε να τη διώξει, όμως δεν είχε τη δύναμη να σηκώσει το χέρι του.

«Δε γίνεται να πάρω ένα πτώμα» είπε ο καθηγητής Λόβελ. «Όχι εκεί που πηγαίνουμε».

Το αγόρι παρατήρησε τη μητέρα του για αρκετά λεπτά.

«Τα βιβλία μου» είπε τελικά. «Κάτω απ' το κρεβάτι».

Ο καθηγητής Λόβελ έσκυψε κάτω απ' το κρεβάτι και τράβηξε τέσσερα χοντρά βιβλία. Βιβλία γραμμένα στα αγγλικά, με ράχες τσακισμένες από τη χρήση και κάποιες σελίδες που είχαν γίνει τόσο λεπτές, ώστε το κείμενο μόλις που διακρινόταν. Ο καθηγητής τα ξεφύλλισε, του ξέφυγε ένα χαμόγελο και τα έχωσε στην τσάντα του. Έπειτα γλίστρησε τα χέρια του κάτω από το αδύνατο σώμα του αγοριού, το σήκωσε και βγήκαν από το σπίτι.

Το 1829 η πανούκλα που αργότερα έγινε γνωστή ως ασιατική χολέρα κατέληξε από την Καλκούτα, μέσω του Κόλπου της Βεγγάλης, στην Άπω Ανατολή – αρχικά στο Σιάμ, μετά στη Μανίλα και τελικά στις ακτές της Κίνας, μέσω των εμπορικών καραβιών, των οποίων οι αφυδατωμένοι ναυτικοί με τα βαθουλωμένα μάτια έριχναν τα λύματά τους στον ποταμό Περλ, μολύνοντας τα νερά που χρησιμοποιούσαν χιλιάδες άνθρωποι για να πίνουν, να βάζουν μπουγάδα, να κολυμπούν και να πλένονται. Χτύπησε την Καντόνα σαν παλιρροϊκό κύμα, κινούμενη βιαστικά από τις αποβάθρες προς τις ηπειρωτικές κατοικημένες περιοχές. Η γειτονιά του αγοριού υπέκυψε σε ελάχιστες εβδομάδες· ολόκληρες οικογένειες ξεκληρίστηκαν αβοήθητες μέσα στα σπίτια τους. Όταν ο καθηγητής Λόβελ έβγαλε το αγόρι από τα σοκάκια της Καντόνας, οι πάντες στον δρόμο του ήταν ήδη νεκροί.

Το αγόρι τα έμαθε όλα αυτά όταν ξύπνησε σε ένα καθαρό, καλοφωτισμένο δωμάτιο στην Αγγλική Αντιπροσωπεία, τυλιγμένο με κουβέρτες πιο μαλακές και λευκές από οτιδήποτε είχε αγγίξει στη ζωή του. Παρ' όλα αυτά, η δυσφορία του μειώθηκε ελάχιστα. Αισθανόταν να φλέγεται, ενώ η γλώσσα του ήταν σαν βαριά αμμόπετρα. Ένιωθε να αιωρείται ψηλά πάνω από το σώμα του. Κάθε φορά που ο καθηγητής μιλούσε εκείνο ένιωθε αιχμηρές σουβλιές στους κροτάφους του, που συνοδεύονταν από κόκκινες λάμψεις.

«Είσαι πολύ τυχερός» είπε ο καθηγητής Λόβελ. «Αυτή η ασθένεια σκοτώνει σχεδόν ό,τι αγγίζει».

Το αγόρι παρατηρούσε, συνεπαρμένο από το μακρύ πρόσωπο και τα γκριζα μάτια του ξένου. Όταν το βλέμμα του έπαυε να εστιάζει και θόλωνε, ο ξένος μεταμορφωνόταν σε γιγάντιο πουλί. Κοράκι. Όχι, γύπας. Κάτι μοχθηρό και δυνατό.

«Καταλαβαίνεις τι λέω;»

Το αγόρι σάλιωσε τα ξεραμένα χείλη του και φέλλισε μια απάντηση.

Ο καθηγητής Λόβελ κούνησε αρνητικά το κεφάλι. «Αγγλικά. Χρησιμοποίησε τα αγγλικά σου».

Ο λαιμός του αγοριού έκαιγε. Έβηξε.

«Ξέρω ότι γνωρίζεις αγγλικά». Ο τόνος του καθηγητή Λόβελ ακούστηκε σαν προειδοποίηση. «Χρησιμοποίησέ τα».

«Τη μητέρα μου» είπε ξέπνοα το αγόρι. «Ξεχάσατε τη μητέρα μου».

Ο καθηγητής Λόβελ δεν απάντησε. Σηκώθηκε απότομα και τίναξε το παντελόνι του πριν φύγει, παρότι το αγόρι δεν καταλάβαινε πώς ήταν δυνατόν να είχε μαζέψει σκόνη στα ελάχιστα λεπτά που καθόταν.

Το επόμενο πρωί το αγόρι κατάφερε να φάει ολόκληρο το μπολ με τον χυλό χωρίς ν' αναγουλιάσει. Το μεθεπόμενο πρωί μπόρεσε να σηκωθεί δίχως ιδιαίτερο ίλιγγο, αν και τα γόνατά του έτρεμαν τόσο έντονα από την αχρησία, που αναγκάστηκε να κρατηθεί από το πλαίσιο του κρεβατιού για να μη σωριαστεί. Ο πυρετός έπεσε· η όρεξή του άνοιξε. Όταν ξύπνησε ξανά εκείνο το απόγευμα, διαπίστωσε ότι το μπολ είχε αντικατασταθεί από ένα πιάτο με δύο χοντρές φέτες ψωμί κι ένα κομμάτι ροσμπίφ. Τα καταβρόχθισε με τα χέρια γιατί πέθαινε της πείνας.

Πέρασε τις περισσότερες ώρες της μέρας βυθισμένος σε έναν ύπνο δίχως όνειρα, που τον διέκοπτε τακτικά κάποια κυρία Πάιπερ – μια πρόσχαρη στρουμπουλή γυναίκα που αφράτευε τα μαξιλάρια, του σκούπιζε το μέτωπο με υπέροχα δροσερά βρεγμένα πανιά και μιλούσε αγγλικά με τόσο ιδιαίτερη προφορά, ώστε το αγόρι τής ζητούσε να επαναλάβει πολλές φορές όσα του έλεγε.

«Θεούλη μου» του είπε χασκογελώντας την πρώτη φορά που της το ζήτησε. «Μάλλον δεν έχεις ξαναγνωρίσει Σκοτσέζα».

«Σκ... Σκοτσέζα; Τι είναι Σκοτσέζα;»

«Μη βασανίζεις το μυαλουδάκι σου». Του χτύπησε φιλι-

κά το μάγουλο. «Σύντομα θα εξοικειωθείς με τη Μεγάλη Βρετανία».

Εκείνο το βράδυ η κυρία Πάιπερ του έφερε το δείπνο του –ξανά ψωμί και κρέας– μαζί με την είδηση ότι ο καθηγητής ήθελε να τον δει στο γραφείο του. «Επάνω είναι. Δεύτερη πόρτα δεξιά. Πρώτα θα τελειώσεις το φαγητό σου· ο καθηγητής δεν πρόκειται να φύγει».

Το αγόρι έφαγε βιαστικά και ντύθηκε με τη βοήθεια της κυρίας Πάιπερ. Δεν ήξερε πού είχαν βρεθεί τα ρούχα –ήταν δυτικού στιλ, και ταίριαζαν αναπάντεχα καλά στο μικροκαμωμένο, λιπόσαρκο σουλούπι του–, όμως ήταν ακόμα πολύ κουρασμένο για να το διερευνήσει.

Καθώς ανέβαινε τα σκαλιά έτρεμε, αλλά δεν ήξερε αν έφταιγε η εξάντληση ή το δέος. Η πόρτα στο γραφείο του καθηγητή ήταν κλειστή. Κοντοστάθηκε μερικές στιγμές για να πάρει ανάσα κι έπειτα χτύπησε.

«Περάστε» φώναξε ο καθηγητής.

Η πόρτα ήταν πολύ βαριά. Το αγόρι χρειάστηκε να γείρει με δύναμη στο ξύλο για να τη σπρώξει. Στο εσωτερικό τον κυρίευσε η γλυκερή μυρωδιά από το μελάνι των βιβλίων. Ολόκληρες ντάνες από βιβλία· κάποια τοποθετημένα τακτικά στα ράφια, άλλα στοιβαγμένα άτακτα σε ασταθείς πυραμίδες παντού στο δωμάτιο· ορισμένα σκόρπια σε όλο το πάτωμα κι άλλα παρατημένα σε τραπέζια που έδειχναν τοποθετημένα σε τυχαία θέση στον λαβύρινθο με τον χαμηλό φωτισμό.

«Εδώ πέρα». Ο καθηγητής ήταν σχεδόν κρυμμένος πίσω από τις βιβλιοθήκες. Το αγόρι ελίχθηκε επιφυλακτικά στο δωμάτιο, καθώς φοβόταν ότι η παραμικρή λάθος κίνηση θα γκρέμιζε τις πυραμίδες.

«Μην ντρέπεσαι». Ο καθηγητής καθόταν πίσω από ένα μεγάλο γραφείο καλυμμένο με βιβλία, χαρτιά και φακέλους. Έδειξε στο αγόρι να καθίσει απέναντί του. «Σου επέτρεπαν να διαβάξεις; Είχες πρόβλημα με τ' αγγλικά;»

«Διάβαζα λιγάκι». Το αγόρι καθόταν με την πλάτη ίσια, προσέχοντας να μην πατήσει τους τόμους –με τις ταξιδιωτικές σημειώσεις του Ρίτσαρντ Χάκλουτ, όπως πρόσεξε– που ήταν μπροστά στα πόδια του. «Δεν είχαμε πολλά βιβλία. Κατέληξα να ξαναδιαβάζω όσα είχαμε».

Για κάποιον που δεν είχε φύγει ποτέ από την Καντόνα τα αγγλικά του ήταν εντυπωσιακά καλά. Μιλούσε με ένα ελάχιστο ίχνος προφοράς. Κι αυτό χάρη σε μια Αγγλίδα, τη δεσποινίδα Ελίζαμπεθ Σλέιτ, την οποία ο μικρός αποκαλούσε δεσποινίδα Μπέττυ και έμενε στο σπίτι τους από τότε που το αγόρι μπορούσε να θυμηθεί. Ποτέ δεν κατάλαβε ακριβώς τι γύρευε εκεί –η οικογένειά του δεν ήταν σε καμία περίπτωση τόσο εύπορη ώστε να προσλάβει υπηρετικό προσωπικό, ιδιαίτερα μια ξένη–, σίγουρα όμως κάποιος πλήρωνε τον μισθό της, αφού δεν έφυγε ποτέ, ούτε καν όταν εμφανίστηκε η πανούκλα. Τα καντονέζικα της ήταν επαρκή, ικανοποιητικά ώστε να κυκλοφορεί στην πόλη δίχως προβλήματα, όμως με τον μικρό συζητούσε αποκλειστικά στα αγγλικά. Μοναδικό της καθήκον φαινόταν να είναι η φροντίδα του, και από τις συζητήσεις μαζί της και αργότερα με τους Βρετανούς ναυτικούς στις αποβάθρες ο μικρός απέκτησε ευχέρεια στη γλώσσα.

Διάβαζε καλύτερα απ' όσο μιλούσε. Από τα τέσσερά του και μετά λάμβανε ένα μεγάλο δέμα δύο φορές τον χρόνο γεμάτο με βιβλία γραμμένα στα αγγλικά. Η διεύθυνση του αποστολέα ήταν μια κατοικία στο Χάμστεντ, λίγο έξω από το Λονδίνο – μέρος που η δεσποινίς Μπέττυ δεν το γνώριζε και, όπως είναι φυσικό, ο μικρός δεν ήξερε τίποτα γι' αυτό. Μολαταύτα, με τη δεσποινίδα Μπέττυ κάθονταν στο φως των κεριών, ακολουθώντας σχολαστικά με το δάχτυλο την κάθε λέξη, καθώς τις διάβαζαν φωναχτά. Μεγαλώνοντας, το αγόρι περνούσε ολόκληρα απογεύματα μελετώντας μόνο του τις φθαρμένες σελίδες. Όμως μια δεκαριά βιβλία δεν αρκούσαν για να καλύψουν ούτε έξι μήνες· πάντοτε ξαναδιάβαζε

το καθένα τόσες φορές, που σχεδόν το απομνημόνευε μέχρι να καταφτάσει η επόμενη αποστολή.

Εκείνη τη στιγμή συνειδητοποίησε, δίχως να αντιλαμβάνεται το ευρύτερο πλαίσιο, ότι τα δέματα πρέπει να τα έστελνε ο καθηγητής.

«Μ' αρέσει πολύ το διάβασμα» δήλωσε υποτονικά. Αμέσως μετά, σκεπτόμενος ότι έπρεπε να πει κάτι ακόμα, πρόσθεσε: «Και όχι – δεν είχα πρόβλημα με τα αγγλικά».

«Πολύ καλά». Ο καθηγητής Λόβελ πήρε ένα βιβλίο από το ράφι πίσω του και το έσπρωξε στην επιφάνεια του γραφείου. «Να υποθέσω πως δεν το έχεις ξαναδεί;»

Το αγόρι κοίταξε φευγαλέα τον τίτλο. Έρευνα για τη φύση και τις αιτίες του πλούτου των εθνών του Άνταμ Σμιθ. Κούνησε αρνητικά το κεφάλι. «Λυπάμαι, όχι».

«Κανένα πρόβλημα». Ο καθηγητής άνοιξε το βιβλίο σε μια σελίδα κάπου στη μέση κι έδειξε. «Διάβασέ μου. Ξεκίνα από δω».

Το αγόρι ξεροκατάπιε, έβηξε για να ξεβραχνιάσει κι άρχισε να διαβάζει. Το βιβλίο ήταν τρομακτικά χοντρό, η γραμματοσειρά πολύ μικρή και το κείμενο αποδείχτηκε απίστευτα δυσκολότερο από τα ζωηρά περιπετειώδη μυθιστορήματα που διάβαζε με τη δεσποινίδα Μπέττυ. Η γλώσσα του κολλούσε σε λέξεις που δεν τις γνώριζε, λέξεις που απλώς μάντευε την προφορά τους.

«Τα ιδ... ιδιαίτερα πλεονεκτήματα που κάθε αποικιοκρατική χώρα απο... κομίζει από όσες αποικίες της ανήκουν είναι δύο ειδών· πρώτον, τα κοινά πλεονεκτήματα που κάθε αυτοκρατορία αποκομίζει;» Ξερόβηξε. «Αποκομίζει... από τις επαρχίες της επι... κυριαρχίας...»*

* Στο Βιβλίο IV, Κεφάλαιο VII της Έρευνας για τη φύση και τις αιτίες του πλούτου των εθνών ο Άνταμ Σμιθ εκφράζει την αντίθεσή του στην αποικιοκρατία, υποστηρίζοντας ότι η υπεράσπιση των αποικιών κοστίζει σε πόρους και ότι τα οικονομικά οφέλη από το μονοπω-

«Αρχετά».

Δεν είχε καταλάβει τι διάβασε. «Κύριε, τι σημαίνει...»

«Μην ανησυχείς» είπε ο καθηγητής. «Δεν περιμένω να κατανοείς τα διεθνή οικονομικά. Τα πήγες πολύ καλά». Άφησε στην άκρη το βιβλίο, έχωσε το χέρι του στο συρτάρι του γραφείου και έβγαλε μια ράβδο αργύρου. «Τη θυμάσαι;»

Το αγόρι την παρατηρούσε με μάτια γουρλωμένα, υπερβολικά αγχωμένο για να την αγγίξει.

Είχε ξαναδεί παρόμοιες ράβδους. Ήταν σπάνιες στην Καντόνα, όλοι όμως ήξεραν γι' αυτές. Γινφούλου, ασημένια φυλαχτά. Τις είχε δει ενσωματωμένες σε πλώρες καραβιών, χωμένες σε πλαϊνά παλανκίνων, τοποθετημένες πάνω από τις πόρτες αποθηκών στη συνοικία των ξένων. Ποτέ δεν κατάλαβε ακριβώς τι ήταν και κανένας στο σπίτι του δεν ήξερε να του εξηγήσει. Η γιαγιά του τις αποκαλούσε ξόρκια των πλουσίων, μεταλλικά φυλαχτά που έφεραν τις ευλογίες των θεών. Η μητέρα του πίστευε ότι περιείχαν παγιδευμένους δαίμονες, που τους καλούσαν για να εκτελούν τις εντολές των αφεντών τους. Ακόμα και η δεσποινίς Μπέττυ, που εξέφραζε ανοιχτά την περιφρόνησή της για την κινεζική δεισιδαιμονία των ντόπιων και επέκρινε μονίμως τις αναφορές της μητέρας του σε αδηφάγα φαντάσματα, ταραζόταν μ' αυτά. «Προϊόν μαγείας είναι» έλεγε όταν τη ρωτούσε. «Έργο του διαβόλου, αυτό είναι».

Συνεπώς, το αγόρι δεν ήξερε τι να σκεφτεί γι' αυτό το γινφούλου, παρά μόνο ότι μια παρόμοια ράβδος τού είχε σώσει τη ζωή κάμποσες μέρες πριν.

«Άντε». Ο καθηγητής Λόβελ την έτεινε προς το μέρος του. «Ρίξ' της μια ματιά. Δε δαγκώνει».

λιακό εμπόριο των αποικιών είναι φενάκη. Γράφει: «Η Μεγάλη Βρετανία αποκομίζει μόνο απώλειες από την επικυριαρχία που θεωρεί ότι διαθέτει στις αποικίες». Η άποψη αυτή δεν ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής στην εποχή του. (Σ.τ.Σ.)

Το αγόρι δίστασε κι έπειτα έπιασε τη ράβδο και με τα δύο χέρια. Ήταν πολύ λεία και κρύα, κατά τ' άλλα όμως φαινόταν συνηθισμένη. Αν στο εσωτερικό ήταν παγιδευμένος κάποιος δαίμονας, κρυβόταν πολύ καλά.

«Μπορείς να διαβάσεις τι λέει;»

Το αγόρι παρατήρησε καλύτερα και διαπίστωσε πως όντως υπήρχε κάτι γραμμένο, μικροσκοπικές λέξεις χαραγμένες προσεκτικά και στις δύο πλευρές της ράβδου: αγγλικά γράμματα στη μία πλευρά, κινεζικοί χαρακτήρες στην άλλη. «Ναι».

«Διάβασέ μου. Πρώτα τα κινεζικά, μετά τα αγγλικά. Φρόντισε να τα πεις πολύ καθαρά».

Το αγόρι αναγνώρισε τους κινεζικούς χαρακτήρες, παρότι η καλλιγραφία φαινόταν κάπως παράξενη, σαν να είχε γίνει από κάποιον που τους είδε και τους αντέγραψε ρίζα ρίζα, χωρίς να γνωρίζει τι σημαίνουν. Έλεγαν: 囫圖吞棗.

«Χουλούν τσουν τζάο» διάβασε αργά, φροντίζοντας να προφέρει την κάθε συλλαβή. Συνέχισε με τα αγγλικά. «Αποδοχή δίχως σκέψη».

Η ράβδος άρχισε να βουίζει σιγανά.

Ξαφνικά η γλώσσα του μικρού πρήστηκε, φράζοντας τον αεραγωγό. Άρχισε να ασθμαίνει, πνιγόταν. Η ράβδος έπεσε στα γόνατά του, δονούμενη έντονα, χορεύοντας σαν δαιμονισμένη. Μια λιγωτική γλυκιά γεύση πλημμύρισε το στόμα του. Σαν δαμάσκηνα, σκέφτηκε φευγαλέα το αγόρι, καθώς το μαύρο άρχισε να εμφανίζεται στην περιφέρεια της όρασής του. Έντονα, γλυκερά δαμάσκηνα, τόσο ώριμα, που προκαλούσαν αναγούλα. Ένιωθε ότι πνιγόταν μέσα σ' αυτά. Ο λαιμός του είχε κλείσει εντελώς, δεν μπορούσε να ανασάνει –

«Μου επιτρέπεις;» Ο καθηγητής Λόβελ έγειρε πάνω από το γραφείο και πήρε τη ράβδο από τα γόνατά του παιδιού. Η αίσθηση πνιγμού εξαφανίστηκε. Το αγόρι κατέρρευσε πάνω στο γραφείο, παίρνοντας κοφτές ανάσες.

«Ενδιαφέρον» είπε ο καθηγητής Λόβελ. «Δεν ήξερα ότι μπορούσε να δράσει τόσο έντονα. Τι γεύση έχεις στο στόμα;»

«Χογκζάο». Στα μάγουλα του αγοριού κυλούσαν δάκρυα. Έσπευσε να μιλήσει στα αγγλικά. «Από δαμάσκηνα».

«Ωραία. Πολύ ωραία». Ο καθηγητής Λόβελ παρατήρησε το αγόρι αρκετή ώρα κι ύστερα έχωσε ξανά τη ράβδο στο συρτάρι. «Εξαιρετικά, θα έλεγα».

Το αγόρι σκούπισε τα δάκρυα από τα μάτια του και ρούφηξε τη μύτη του. Ο καθηγητής Λόβελ έγειρε πίσω περιμένοντας να συνέλθει λιγάκι ο μικρός πριν συνεχίσει. «Σε δύο μέρες η κυρία Πάιπερ κι εγώ θα αναχωρήσουμε από αυτή τη χώρα για μια πόλη ονόματι Λονδίνο σε μια χώρα ονόματι Αγγλία. Είμαι σίγουρος ότι τις έχεις ακουστά».

Ο μικρός κατένευσε επιφυλακτικά. Στο μυαλό του το Λονδίνο ήταν σαν τη Λίλλιπουτ: ένα μακρινό, φανταστικό, πλασματικό μέρος όπου όλοι φαίνονταν, ντύνονταν ή μιλούσαν εντελώς διαφορετικά από εκείνον.

«Προτίθεται να σε πάρω μαζί μας. Θα μείνεις στο κτήμα μου και θα σου προσφέρω στέγη και τροφή μέχρι να μεγαλώσεις για να ζεις μόνος σου. Σε αντάλλαγμα, θα παρακολουθείς μαθήματα σε ένα πρόγραμμα σπουδών δικής μου επινόησης. Αφορά τις γλώσσες – λατινικά, αρχαία ελληνικά και, φυσικά, μανδαρινικά. Θα έχεις μια εύκολη, άνετη ζωή και την καλύτερη μόρφωση που θα μπορούσε να λάβει κάποιος. Το μόνο που αναμένω σε αντάλλαγμα είναι να αφοσιωθείς σχολαστικά στις σπουδές σου».

Ο καθηγητής Λόβελ ένωσε τις παλάμες του λες και ετοιμαζόταν να προσευχηθεί. Ο μικρός ένωθε μεπερδεμένος με τον τόνο του καθηγητή. Ήταν εντελώς ανέκφραστος και ψυχρός. Δεν μπορούσε να καταλάβει αν ο καθηγητής Λόβελ τον ήθελε στο Λονδίνο ή όχι: πράγματι, η πρόταση παρέπεμπε περισσότερο σε εμπορική συμφωνία παρά σε υιοθεσία.

«Σου προτείνω να το σκεφτείς σοβαρά» συνέχισε ο καθηγητής Λόβελ. «Η μητέρα και οι παππούδες σου είναι νε-

κροί, ο πατέρας σου άγνωστος, και δεν έχεις άλλους συγγενείς. Αν μείνεις εδώ, δε θα έχεις δεκάρα τσακιστή. Θα γνωρίσεις μόνο τη φτώχεια, την ασθένεια και την πείνα. Αν είσαι τυχερός, θα βρεις δουλειά στο λιμάνι, παρ' όλα αυτά είσαι ακόμα μικρός, οπότε θα περάσεις μερικά χρόνια ζητιανεύοντας ή κλέβοντας. Αν υποθέσουμε ότι θα καταφέρεις να ενηλικιωθείς, το καλύτερο που μπορείς να ελπίζεις είναι ότι θα δουλεύεις εξαντλητικά στα καράβια».

Ο μικρός παρατηρούσε συνεπαρμένος το πρόσωπο του καθηγητή Λόβελ καθώς του μιλούσε. Δε συναντούσε πρώτη φορά Άγγλο. Είχε γνωρίσει ένα σωρό ναυτικούς στις αποβάθρες, είχε δει μια ατελείωτη ποικιλία από πρόσωπα λευκών, από πλατιά και κοκκινισμένα, άρρωστα και κηλιδωμένα, μέχρι μακριά, ωχρά και αυστηρά. Όμως το πρόσωπο του καθηγητή συνιστούσε ένα εντελώς διαφορετικό αίνιγμα. Διέθετε όλα τα στοιχεία ενός τυπικού ανθρώπινου προσώπου – μάτια, χείλη, μύτη, δόντια, τα πάντα υγιή και φυσιολογικά. Η φωνή του ήταν σιγανή και μάλλον επίπεδη, παρ' όλα αυτά ανθρώπινη φωνή. Όμως όταν μιλούσε, ο τόνος και η έκφρασή του δεν είχαν το παραμικρό συναίσθημα. Ήταν μια άγραφη πλάκα. Το αγόρι δεν μπορούσε να μαντέψει τα συναισθήματά του. Όταν ο καθηγητής περιέγραφε τον πρόωρο, αναπόφευκτο θάνατο του αγοριού, θα μπορούσε κάλλιστα να απαριθμεί τα συστατικά μιας συνταγής για βραστό.

«Γιατί;» ρώτησε το αγόρι.

«Τι εννοείς;»

«Γιατί με θέλετε;»

Ο καθηγητής έγνεψε προς το συρτάρι όπου βρισκόταν η ράβδος αργύρου. «Επειδή μπορείς να κάνεις αυτό».

Μόλις τότε το αγόρι συνειδητοποίησε ότι ήταν μια δοκιμασία.

«Αυτοί είναι οι όροι της κηδεμονίας μου». Ο καθηγητής Λόβελ έσπρωξε ένα έγγραφο δύο σελίδων στην επιφάνεια

του γραφείου. Ο μικρός χαμήλωσε το βλέμμα και πολύ γρήγορα εγκατέλειψε την προσπάθεια να το διαβάσει διαγώνια: η πυκνή, περίτεχνη καλλιγραφία ήταν εξαιρετικά δυσανάγνωστη. «Είναι αρκετά απλοί, φρόντισε όμως να διαβάσεις τα πάντα πριν υπογράψεις. Μπορείς να το κάνεις απόψε προτού πέσεις για ύπνο;»

Ο μικρός ήταν τόσο ταραγμένος, ώστε το μόνο που κατάφερε να κάνει ήταν να κατανεύσει.

«Πολύ καλά» είπε ο καθηγητής Λόβελ. «Και κάτι τελευταίο. Σκέφτομαι ότι χρειάζεσαι ένα όνομα».

«Έχω όνομα» είπε το αγόρι. «Με λένε –»

«Όχι, δε μας κάνει. Κανένας Άγγλος δεν μπορεί να το προφέρει. Η δεσποινίς Σλέιτ σου είχε δώσει κάποιο όνομα;»

Η αλήθεια ήταν πως όντως του είχε δώσει. Όταν ο μικρός έγινε τεσσάρων, εκείνη επέμεινε να υιοθετήσει ένα όνομα ώστε οι Άγγλοι να τον παίρνουν στα σοβαρά, παρότι δεν εξήγησε ποτέ ποιοι ήταν εκείνοι οι Άγγλοι. Είχαν διαλέξει κάτι τυχαία από ένα βιβλίο με παιδικά τραγούδια, και του άρεσε που ένιωθε στιβαρές και ολοκληρωμένες τις συλλαβές στη γλώσσα του, οπότε δεν είχε διαμαρτυρηθεί. Όμως κανείς άλλος στο σπίτι δεν το χρησιμοποίησε ποτέ, και σύντομα το λησμόνησε και η δεσποινίς Μπέττυ. Ο μικρός χρειάστηκε να σκεφτεί έντονα μερικές στιγμές για να το θυμηθεί.

«Ρόμπιν».*

Ο καθηγητής Λόβελ έμεινε σιωπηλός μερικές στιγμές. Η έκφρασή του σάστισε τον μικρό – είχε σμίξει τα φρύδια σαν να είχε θυμώσει, όμως η μία άκρη των χειλιών του ήταν ανασηκωμένη, σαν από ευχαρίστηση. «Και επίθετο;»

«Έχω επίθετο».

«Που να περνάει στο Λονδίνο. Διάλεξε όποιο θέλεις».

* Σχότσωσα τον κοκ-ρόμπιν.

Ποιος τον είδε να πεθαίνει; (Σ.τ.Σ.)

([Κοκ]Ρόμπιν είναι στα αγγλικά ο κοκκινολαίμης. [Σ.τ.Μ.]

Ο μικρός τον κοίταξε βλεφαρίζοντας. «Να διαλέξω... επίθετο;»

Σκέφτηκε ότι το οικογενειακό όνομα δεν ήταν κάτι που το αλλάζεις ή το αντικαθιστάς επειδή έτσι σου 'ρθε. Σηματοδοτούσε τη γενεαλογία· ότι ανήκες κάπου.

«Οι Άγγλοι αλλάζουν διαρκώς το όνομά τους» είπε ο καθηγητής Λόβελ. «Οι μοναδικές οικογένειες που το διατηρούν το κάνουν επειδή διαθέτουν τίτλους ευγενείας, κι εσύ σίγουρα δεν έχεις. Το χρειάζεσαι για να συστήνεσαι. Οποιοδήποτε επώνυμο μας κάνει».

«Δηλαδή, μπορώ να πάρω το δικό σας; Λόβελ;»

«Α, όχι» είπε ο καθηγητής Λόβελ. «Θα νομίζουν πως είμαι ο πατέρας σου».

«Α, βέβαια». Το αγόρι κοίταξε απεγνωσμένα γύρω του στο δωμάτιο αναζητώντας να πιαστεί από κάποια λέξη ή έναν ήχο. Το βλέμμα του έπεσε σε ένα γνώριμο βιβλίο στο ράφι πάνω από το κεφάλι του καθηγητή Λόβελ – *Τα ταξίδια του Γκιούλλιβερ*. Ενός ξένου σε μια ξένη χώρα, που έπρεπε να μάθει την τοπική γλώσσα για να μην πεθάνει. Σκέφτηκε ότι καταλάβαινε πια πώς ένιωθε ο Γκιούλλιβερ.

«Σουίφτ;» τόλμησε να πει. «Εκτός –»

Προς μεγάλη έκπληξη του αγοριού, ο καθηγητής Λόβελ γέλασε. Ήταν παράξενο να βγαίνει γέλιο από εκείνο το αυστηρό στόμα· ακούστηκε υπερβολικά απότομο, σχεδόν άσπλαχνο, και ο μικρός μόρφασε άθελά του. «Πολύ καλά. Θα είσαι λοιπόν ο Ρόμπιν Σουίφτ. Κύριε Σουίφτ, χαίρω πολύ».

Σηκώθηκε και έτεινε το χέρι πάνω από το τραπέζι. Ο μικρός είχε δει ξένους ναυτικούς να χαιρετιούνται στις αποβάθρες, συνεπώς ήξερε τι να κάνει. Έπιασε εκείνο το μεγάλο, στεγνό, παράξενα δροσερό χέρι. Αντάλλαξαν χειραψία.

Έπειτα από δύο μέρες ο καθηγητής Λόβελ, η κυρία Πάιπερ και ο πρόσφατα βαπτισμένος Ρόμπιν Σουίφτ απέπλευσαν

για το Λονδίνο. Πλέον, χάρη στις πολλές ώρες ανάπαυσης στο κρεβάτι και στη σταθερή διατροφή με ζεστό γάλα και άφθονα εδέσματα της κυρίας Πάιπερ, ο Ρόμπιν ήταν αρκετά καλά για να περπατάει δίχως βοήθεια. Έσυρε ένα μπαούλο βαρύ λόγω των βιβλίων στη γέφυρα επιβίβασης, αν και δυσκολευόταν να ακολουθήσει τον καθηγητή.

Το λιμάνι της Καντόνας, μέσω του οποίου η Κίνα επικοινωνούσε με τον υπόλοιπο κόσμο, αποτελούσε ένα σύμπαν γλωσσών. Ηχηρά και βιαστικά πορτογαλικά, γαλλικά, ολλανδικά, σουηδικά, δανέζικα, αγγλικά και κινεζικά αιωρούνταν στην αλμυρή ατμόσφαιρα, και ανακατεύονταν δημιουργώντας μια απίστευτα αμοιβαία κατανοητή παραφθαρμένη αγγλική γλώσσα που την καταλάβαιναν σχεδόν οι πάντες, παρότι ελάχιστοι μπορούσαν να τη μιλήσουν με ευχέρεια. Ο Ρόμπιν τη γνώριζε καλά. Είχε λάβει τα πρώτα του μαθήματα στις ξένες γλώσσες τριγυρνώντας στις αποβάθρες: συχνά μετέφραζε για ναυτικούς με αντάλλαγμα κάποιο κέρμα κι ένα χαμόγελο. Ποτέ δεν είχε φανταστεί ότι θα ακολουθούσε τα γλωσσολογικά θραύσματα αυτής της παραφθαρμένης γλώσσας ως την πηγή τους.

Διέσχισαν την προκουμαία και στάθηκαν στην ουρά για να επιβιβαστούν στην *Κόμησσα του Χάρκορτ*, ένα από τα καράβια της Εταιρείας Ανατολικών Ινδιών που δεχόταν μικρό αριθμό επιβατών επί πληρωμή σε κάθε ταξίδι. Εκείνη τη μέρα η θάλασσα ήταν φασαριόζικη και ταραγμένη. Ο Ρόμπιν ανατρίχιαζε καθώς οι παγερές θαλασσινές ριπές διαπερνούσαν βίαια το παλτό του. Ανυπομονούσε να βρεθεί μέσα στο καράβι, σε μια καμπίνα ή οπουδήποτε με τοιχώματα, όμως κάτι καθυστέρουσε την επιβίβαση. Ο καθηγητής Λόβελ έκανε στο πλάι για να ρίξει μια ματιά. Ο Ρόμπιν τον μιμήθηκε. Στην κορυφή της γέφυρας επιβίβασης ένα μέλος του πληρώματος κατσάδιαζε έναν επιβάτη, με τα καυστικά αγγλικά φωνήεντα να τρυπούν την πρωινή παγωνιά.

«Δεν καταλαβαίνεις τι λέω; Νι χάου; Λέι χο; Κάτι;»

Στόχος της οργής του ήταν ένας Κινέζος εργάτης, σκυφτός από το βάρος του σάκου που είχε περασμένο στους ώμους του. Αν ο εργάτης έδωσε κάποια απάντηση, ο Ρόμπιν δεν την άκουσε.

«Δεν καταλαβαίνει λέξη απ' όσα του λέω» παραπονέθηκε το μέλος του πληρώματος. Στράφηκε στους υπόλοιπους. «Μπορεί να πει κάποιος σε τούτον εδώ ότι δε γίνεται να επιβιβαστεί;»

«Αχ, τον φουκαρά». Η κυρία Πάιπερ σκούνησε τον καθηγητή Λόβελ στο μπράτσο. «Μπορείς να μεταφράσεις;»

«Δε μιλάω την καντονέζικη διάλεκτο» είπε ο καθηγητής Λόβελ. «Ρόμπιν, πήγαινε εσύ».

Ο Ρόμπιν δίστασε, νιώθοντας ξαφνικά φόβο.

«Πήγαινε». Ο καθηγητής Λόβελ τον έσπρωξε για ν' ανέβει.

Ο Ρόμπιν προχώρησε παραπατώντας προς το σημείο του διαπληκτισμού. Τόσο το μέλος του πληρώματος όσο και ο εργάτης γύρισαν και τον κοίταξαν. Ο ναυτικός έδειχνε απλώς εκνευρισμένος, όμως ο εργάτης φάνηκε να ανακουφίζεται – να αναγνωρίζει έναν σύμμαχο στο πρόσωπο του Ρόμπιν, του μοναδικού άλλου Κινέζου εκεί γύρω.

«Τι συμβαίνει;» τον ρώτησε ο Ρόμπιν στα καντονέζικα.

«Δε μ' αφήνει ν' ανέβω» είπε επιτακτικά ο εργάτης. «Όμως έχω συμβόλαιο με αυτό το καράβι μέχρι το Λονδίνο, κοίτα, το λέει εδώ».

Έτεινε ένα διπλωμένο χαρτί στον Ρόμπιν.

Ο Ρόμπιν το ξεδίπλωσε. Ήταν γραμμένο στα αγγλικά και όντως φαινόταν να είναι συμβόλαιο – συγκεκριμένα, μία βεβαίωση πληρωμής για τη μετάβαση από την Καντόνα στο Λονδίνο. Ο Ρόμπιν είχε ξαναδεί ανάλογα συμβόλαια· εμφανίζονταν όλο και συχνότερα τα τελευταία χρόνια, καθώς η ζήτηση για Κινέζους υπηρέτες δεσμευμένους με συμβόλαιο αυξανόταν ταυτόχρονα με τις υπεράκτιες δυσκολίες στο εμπόριο σκλάβων. Δεν ήταν το πρώτο συμβόλαιο που θα μετέφραζε· είχε δει εντολές εργασίας για Κινέζους εργάτες

προκειμένου να επιβιβαστούν για προορισμούς μακρινούς, όπως η Πορτογαλία, η Ινδία και οι Δυτικές Ινδίες.

Όλα φαίνονταν κανονικά στα μάτια του Ρόμπιν. «Πού είναι το πρόβλημα, λοιπόν;»

«Τι σου λέει;» ρώτησε το μέλος του πληρώματος. «Πες του ότι το συμβόλαιο είναι άχρηστο. Δεν παίρνω Κινέζους στο καράβι. Το τελευταίο καράβι που ήμουν και μετέφερε έναν Κινέζο γέμισε φείρες. Δεν το διακινδυνεύω με άτομα που δεν πλένονται. Δε θα καταλάβαινε τη λέξη μπάνιο ακόμα κι αν του την ούρλιαζα στο αυτί. Ναι; Μικρέ; Καταλαβαίνεις τι λέω;»

«Ναι, ναι». Ο Ρόμπιν έσπευσε να μιλήσει στα αγγλικά. «Ναι, απλώς – μια στιγμή, προσπαθώ να...»

Μα τι να έλεγε;

Ο εργάτης, απορημένος, κοίταξε ικετευτικά τον Ρόμπιν. Το πρόσωπό του ήταν ρυτιδιασμένο και ψημένο απ' τον ήλιο, τόσο πετσωμένο, που τον έκανε να δείχνει εξήντα χρονών, αν και ήταν μάλλον τριαντάρης. Όλοι οι ναυτικοί γερούσαν πρόωρα: η δουλειά τσάκιζε το σώμα τους. Ο Ρόμπιν είχε δει χιλιάδες τέτοιους στις αποβάθρες. Κάποιοι του πετούσαν γλυκά: άλλοι τον ήξεραν αρκετά καλά και τον χαιρετούσαν με το όνομά του. Είχε συνδυάσει αυτό το πρόσωπο με τους ανθρώπους του τόπου του. Όμως δεν είχε ξαναδεί κάποιον μεγαλύτερο να του μιλάει με τόσο απόλυτη απόγνωση.

Από την ενοχή το στομάχι του δέθηκε κόμπος. Λέξεις συγκεντρώθηκαν στη γλώσσα του, σκληρές και φριχτές λέξεις, όμως δεν μπορούσε να τις τοποθετήσει σε μια πρόταση.

«Ρόμπιν». Ο καθηγητής Λόβελ βρέθηκε δίπλα του και του έσφιξε τον ώμο τόσο δυνατά, που τον πόνεσε. «Μετάφρασε, σε παρακαλώ».

Συνειδητοποίησε ότι τα πάντα εξαρτιόνταν από εκείνον. Η επιλογή ήταν δική του. Μόνο εκείνος μπορούσε να καθορίσει την αλήθεια, καθώς μόνο εκείνος μπορούσε να τη μεταφέρει σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Όμως τι μπορούσε να πει; Αντιλήφθηκε τον αφόρητο εκνευρισμό του μέλους του πληρώματος. Αντιλήφθηκε την ανήσυχη ανυπομονησία των υπόλοιπων επιβατών στην ουρά. Ήταν κουρασμένοι, κρύωναν, δεν καταλάβαιναν γιατί δεν είχαν επιβιβαστεί ακόμα. Ένωσε τον αντίχειρα του καθηγητή Λόβελ να χώνεται στην κλείδα του και ξαφνικά του ήρθε μια σκέψη –μια σκέψη τόσο τρομακτική, που τα γόνατά του άρχισαν να τρέμουν–, πως αν δημιουργούσε σοβαρό πρόβλημα, αν προκαλούσε φασαρία, η *Κόμησσα του Χάρκορτ* ίσως απέπλεε αφήνοντας κι εκείνον στη στεριά.

«Το συμβόλαιό σου δεν ισχύει για εδώ» μουρμούρισε στον εργάτη. «Δοκίμασε στο επόμενο καράβι».

Ο εργάτης έμεινε με ανοιχτό το στόμα, δύσπιστος. «Το διάβασες; Λέει Λονδίνο, λέει Εταιρεία Ανατολικών Ινδιών, λέει αυτό το καράβι, την *Κόμησσα* –»

Ο Ρόμπιν κούνησε αρνητικά το κεφάλι. «Δεν ισχύει» είπε κι έπειτα επανέλαβε τη φράση, λες και η πράξη αυτή θα άλλαζε την αλήθεια. «Δεν ισχύει, θα χρειαστεί να προσπαθήσεις στο επόμενο καράβι».

«Τι πρόβλημα έχει;» ρώτησε απότομα ο εργάτης.

Ο Ρόμπιν πιάστηκε για να μιλήσει. «Απλώς δεν ισχύει».

Ο εργάτης τον κοίταξε εμβρόντητος. Ένα σωρό συναισθήματα διέτρεξαν το ταλαιπωρημένο πρόσωπό του – αγανάκτηση, απογοήτευση και, τελικά, παραίτηση. Ο Ρόμπιν φοβήθηκε μήπως ο εργάτης προσπαθήσει να διαφωνήσει, να τσακωθεί, όμως πολύ γρήγορα έγινε σαφές ότι για τον συγκεκριμένο άνθρωπο αυτού του είδους η συμπεριφορά δεν ήταν πρωτόγνωρη. Την είχε αντιμετωπίσει ξανά. Ο εργάτης έκανε μεταβολή και κατέβηκε από τη τη γέφυρα, σπρώχνοντας τους επιβάτες για να περάσει. Μέσα σε λίγα λεπτά είχε εξαφανιστεί.

Ο Ρόμπιν ένιωθε παραζαλισμένος. Κατέβηκε ξανά και στάθηκε δίπλα στην κυρία Πάιπερ. «Κρυνών».

«Αχ, φουκαριάρικο, μα εσύ τρέμεις». Έσπευσε να ασχο-

ληθεί μαζί του σαν μαμά κλώσα, τυλίγοντάς τον με το σάλι της. Είπε κάτι με αυστηρό ύφος στον καθηγητή Λόβελ. Εκείνος αναστέναξε και κατένευσε· προχώρησαν στην αρχή της ουράς, απ' όπου τους οδήγησαν απευθείας στις καμπίνες τους, ενώ ένας αχθοφόρος πήρε τις αποσκευές τους και τους ακολούθησε.

Μία ώρα αργότερα η *Κόμησσα του Χάρκορτ* απέπλευσε από το λιμάνι.

Ο Ρόμπιν τακτοποιήθηκε στην καμπίνα του με μια χοντρή κουβέρτα τυλιγμένη στους ώμους του, και με μεγάλη του χαρά θα έμενε εκεί όλη τη μέρα, όμως η κυρία Πάιπερ τον παρότρυνε να ανέβει ξανά στο κατάστρωμα για να παρακολουθήσει την ακτογραμμή να ξεμακραίνει. Ένωθε έναν οξύ πόνο στο στήθος καθώς η Καντόνα χανόταν στον ορίζοντα, κι έπειτα ένα έντονο κενό, λες κι ένα τσιγκέλι είχε ξεριζώσει την καρδιά από το σώμα του. Μόλις εκείνη τη στιγμή συνειδητοποίησε ότι δε θα πατούσε ξανά το πόδι του στη γενέθλια γη για πολλά χρόνια, ίσως και ποτέ. Δεν ήξερε πώς να το διαχειριστεί. Η λέξη *απώλεια* ήταν ανεπαρκής. Απώλεια σήμαινε απλώς μια στέρηση, κάτι που έλειπε, όμως δεν αποτύπωνε την αποσύνδεση στο σύνολό της, την τρομακτική απαγκίστρωση από όσα είχε γνωρίσει μέχρι τότε.

Παρατηρούσε τον ωκεανό πολλή ώρα, αδιαφορώντας για τον αέρα, ώσπου χάθηκε ακόμα και η εικόνα της στεριάς που φανταζόταν ότι διέκρινε.

Τις πρώτες μέρες του ταξιδιού ως επί το πλείστον κοιμόταν. Ανάρρωνε ακόμα· η κυρία Πάιπερ τον παρότρυνε να κάνει καθημερινά βόλτες στο κατάστρωμα, για λόγους υγείας, όμως αρχικά κατάφερε να περπατάει μόλις λίγα λεπτά, κι ύστερα ένωθε ότι έπρεπε να ξαπλώσει ξανά. Ήταν τυχερός που δεν υπέφερε από ναυτία· έχοντας περάσει τα παιδικά του χρόνια σε αποβάθρες και ποτάμια, οι αισθήσεις του ήταν εξοικειωμένες με την ταραγμένη αστάθεια. Όταν δυνάμωσε

αρκετά ώστε να περνάει ολόκληρα απογεύματα στο κατάστρωμα, του άρεσε να κάθεται κοντά στην κουπαστή και να παρακολουθεί τα αδιάλειπτα κύματα να αλλάζουν χρώμα ανάλογα με τα σύννεφα, νιώθοντας τις σταγόνες του ωκεανού στο πρόσωπό του.

Πού και πού ο καθηγητής Λόβελ τού έπιανε την κουβέντα καθώς έκαναν βόλτα στο κατάστρωμα. Ο Ρόμπιν κατάλαβε γρήγορα ότι ο καθηγητής ήταν ακριβής και κλειστός άνθρωπος. Έδινε πληροφορίες όποτε θεωρούσε ότι ο Ρόμπιν τις χρειαζόταν, κατά τ' άλλα όμως δεν είχε πρόβλημα ν' αφήνει αναπάντητες τις ερωτήσεις του.

Είπε στον Ρόμπιν ότι όταν έφταναν στην Αγγλία θα έμεναν στο κτήμα του στο Χάμστεντ. Δεν ανέφερε αν είχε οικογένεια στο κτήμα. Επιβεβαίωσε ότι αυτός πλήρωνε τη δεσποινίδα Μπέττυ όλα εκείνα τα χρόνια, όμως δεν εξήγησε γιατί. Άφησε να εννοηθεί ότι γνώριζε τη μητέρα του Ρόμπιν, γι' αυτό και ήξερε πού έμεναν, αλλά δεν είπε περισσότερα για τη φύση της σχέσης τους ή για τη γνωριμία τους. Η μοναδική φορά που αναγνώρισε την πρότερη γνωριμία τους ήταν όταν ρώτησε τον Ρόμπιν πώς κατέληξε η οικογένειά του να μένει στην καλύβα δίπλα στο ποτάμι.

«Ήταν μια εύπορη οικογένεια εμπόρων όταν τους γνώρισα» είπε. «Είχαν ένα κτήμα στο Πεκίνο πριν μετακομίσουν νότια. Εξαιτίας του τζόγου, σωστά; Να υποθέσω ότι έφταιγε ο αδερφός;»

Πριν από μήνες ο Ρόμπιν θα έφτυνε όποιον μιλούσε τόσο σκληρά για την οικογένειά του. Όμως εδώ, μόνος στη μέση του ωκεανού, δίχως συγγενείς και την παραμικρή περιουσία, αδυνατούσε να νιώσει την απαιτούμενη οργή. Η φλόγα μέσα του είχε σβήσει. Ήταν τρομαγμένος και τόσο, μα τόσο κουρασμένος.

Σε κάθε περίπτωση, όλα αυτά συμφωνούσαν με όσα είχαν πει στον Ρόμπιν για την πρότερη περιουσία της οικογένειας, που είχε σπαταληθεί τα χρόνια αμέσως μετά τη γέννησή του.

Η μητέρα του παραπονιόταν συχνά γι' αυτό με πικρία. Ο Ρόμπιν δεν ήξερε λεπτομέρειες, όμως η περίπτωση είχε ομοιότητες με πολλές άλλες ιστορίες παρακμής στην Κίνα της δυναστείας Τσινγκ: ένας ηλικιωμένος πατριάρχης, ένας ακόλαστος γιος, κακόβουλοι και χειριστικοί φίλοι και μια ανήμπορη κόρη που, για κάποιο μυστηριώδη λόγο, κανείς δεν ήθελε να την παντρευτεί. Άλλοτε, όπως του είχαν πει, κοιμόταν σε λακαριστή κούνια. Άλλοτε είχαν καμιά δεκαριά υπηρέτες κι έναν μάγειρα που έφτιαχνε σπάνια εδέσματα τα οποία εισάγονταν από τις αγορές του Βορρά. Άλλοτε ζούσαν σ' ένα κτήμα που μπορούσε να στεγάσει πέντε οικογένειες, με παγόνια να τριγυρνάνε στην αυλή. Όμως το μόνο που είχε γνωρίσει ο Ρόμπιν ήταν το μικρό σπίτι στο ποτάμι.

«Η μητέρα μου έλεγε ότι ο θεός μου ξόδεψε όλα τους τα χρήματα στα οπιοποτεία» του είπε ο Ρόμπιν. «Οι πιστωτές κατάσχεσαν το κτήμα και αναγκαστήκαμε να μετακομίσουμε. Έπειτα ο θεός μου εξαφανίστηκε όταν ήμουν τριών και απομείναμε εμείς, οι θείες μου και οι παππούδες μου. Και η δεσποινίς Μπέττυ».

Από τα χείλη του καθηγητή Λόβελ ξέφυγε ένα επιφυλακτικό μουρμουρητό συμπόνιας. «Κρίμα».

Με εξαίρεση αυτές τις συζητήσεις, ο καθηγητής περνούσε τις περισσότερες ώρες της μέρας κλεισμένος στην καμπίνα του. Τον έβλεπαν αραιά και πού στην τραπεζαρία για το δείπνο· τις περισσότερες φορές η κυρία Πάιπερ του ετοίμαζε ένα πιάτο με γαλέτα και παστό χοιρινό και το πήγαινε στο δωμάτιό του.

«Ασχολείται με τις μεταφράσεις του» είπε η κυρία Πάιπερ στον Ρόμπιν. «Βλέπεις, πάντοτε συγκεντρώνει παπύρους και παλιά βιβλία σε αυτά τα ταξίδια και θέλει να ξεκινάει τη μετάφρασή τους στα αγγλικά πριν επιστρέψει στο Λονδίνο. Εκεί είναι τόσο απασχολημένος –θεωρείται πολύ σημαντικός, είναι μέλος της Βασιλικής Ασιατικής Ένωσης, ξέρεις– και

λέει ότι το ταξίδι στη θάλασσα είναι το μόνο διάστημα όπου έχει γαλήνη και ησυχία. Περίεργο δεν είναι; Αγόρασε μερικά ωραία λεξικά για ομοιοκαταληξίες στο Μακάο – υπέροχα πράγματα, αν και δε μ' αφήνει να τ' αγγίξω, τόσο εύθραυστες είναι οι σελίδες».

Ο Ρόμπιν ξαφνιάστηκε ακούγοντας ότι είχαν πάει στο Μακάο. Δε γνώριζε για το ταξίδι στο Μακάο· αφελώς, είχε υποθέσει πως ο ίδιος ήταν ο μόνος λόγος της επίσκεψης του καθηγητή Λόβελ στην Κίνα. «Πόσο καιρό ήσασταν εκεί; Στο Μακάο, εννοώ».

«Α, δύο εβδομάδες και κάτι φιλά. Θα μέναμε μόνο δύο, όμως μας καθυστέρησαν στο τελωνείο. Δεν τους αρέσει να κυκλοφορούν ξένες γυναίκες στην ενδοχώρα. Αναγκάστηκα να μεταμφιεστώ και να παριστάνω τον θείο του καθηγητή – το φαντάζεσαι;»

Δύο εβδομάδες.

Πριν από δύο εβδομάδες η μητέρα του Ρόμπιν ήταν ακόμα ζωντανή.

«Είσαι καλά, χρυσό μου;» Η κυρία Πάιπερ του χάριδεψε τα μαλλιά. «Φαίνεσαι γλωμός».

Ο Ρόμπιν κατένευσε και κατάπιε τις λέξεις που ήξερε ότι δεν μπορούσε να πει.

Δεν είχε δικαίωμα να αισθάνεται πικρία. Ο καθηγητής Λόβελ τού είχε υποσχεθεί τα πάντα και δεν του χρωστούσε τίποτα. Ο Ρόμπιν δεν κατανοούσε ακόμα απόλυτα τους κανόνες του κόσμου στον οποίο ετοιμαζόταν να εισέλθει, όμως καταλάβαινε την αναγκαιότητα της ευγνωμοσύνης. Του σεβασμού. Δεν περιφρονείς τον σωτήρα σου.

«Μήπως θέλετε να πάω εγώ το πιάτο στον καθηγητή;» τη ρώτησε.

«Σ' ευχαριστώ, καλέ μου. Πολύ γλυκό εκ μέρους σου. Μετά έλα να με βρεις στο κατάστρωμα και θα δούμε παρέα το ηλιοβασίλεμα».

Ο χρόνος θόλωσε. Ο ήλιος ανέτελλε και έδουε δίχως την κανονικότητα της καθημερινότητας –δεν είχε αγγαρείες, να φέρνει νερό ή να κάνει μικροθελήματα–, κι όλες οι μέρες φάνταζαν ίδιες, ανεξαρτήτως ώρας. Ο Ρόμπιν κοιμόταν, διάβαζε ξανά τα παλιά του βιβλία και έκανε βόλτες στο κατάστρωμα. Κάθε τόσο έπιανε κουβέντα με τους άλλους επιβάτες, που πάντοτε έδειχναν να χαίρονται ακούγοντας μια σχεδόν τέλεια λονδρέζικη προφορά από τα χείλη του μικρού Ασιάτη. Ανακαλώνοντας τα λόγια του καθηγητή Λόβελ, προσπαθούσε σκληρά να χρησιμοποιεί μόνο τα αγγλικά. Όταν εμφανίζονταν σκέψεις στα κινεζικά, τις κατέπνιγε.

Κατέπνιγε και τις αναμνήσεις του. Η απαλλαγή από τη ζωή του στην Καντόνα –τη μητέρα του, τους παππούδες του, τη δεκαετία που τριγυρούσε στις αποβάθρες– αποδείχτηκε αναπάντεχα εύκολη, ίσως επειδή η μετάβαση ήταν τόσο συνταρακτική, η ρήξη τόσο απόλυτη. Είχε αφήσει πίσω του οτιδήποτε γνώριζε. Δεν είχε κάτι για να κρατηθεί, κάτι για να καταφύγει. Τώρα πια ο κόσμος του ήταν ο καθηγητής Λόβελ, η κυρία Πάιπερ και η υποσχηση μιας χώρας στην άλλη πλευρά του ωκεανού. Έθαψε την παλιά του ζωή, όχι γιατί ήταν τόσο φριχτή, αλλά επειδή η εγκατάλειψή της ήταν ο μόνος τρόπος για να επιβιώσει. Αντιμετώπισε την αγγλική προφορά του σαν ένα καινούριο παλτό, προσάρμοσε ό,τι μπορούσε σε σχέση με τον εαυτό του ώστε να του ταιριάζει και, μέσα σε λίγες εβδομάδες, το φορούσε με άνεση. Μετά από μερικές εβδομάδες κανείς δεν του ζητούσε να πει μερικές λέξεις στα κινεζικά για να ψυχαγωγηθεί. Μετά από μερικές εβδομάδες κανείς δε φαινόταν να θυμάται ότι ήταν Κινέζος.

Ένα πρωί η κυρία Πάιπερ τον ξύπνησε πολύ νωρίς. Του ξέφυγαν μερικοί ήχοι διαμαρτυρίας, όμως εκείνη επέμεινε. «Έλα, καλέ μου, είναι κάτι που δε θέλεις να το χάσεις». Φόρεσε το σακάκι του ενώ χασμουριόταν. Έτριβε ακόμα τα μάτια του όταν βγήκαν στο κατάστρωμα, σε ένα παγερό

πρωινό τυλιγμένο σε ομίχλη τόσο πυκνή, που ο Ρόμπιν δυσκολευόταν να διακρίνει την πλώρη του καραβιού. Όμως η ομίχλη διαλύθηκε και ένα γκριζόμαυρο περίγραμμα εμφανίστηκε στον ορίζοντα, η πρώτη φευγαλέα εικόνα του Λονδίνου που αντίκρισε ο Ρόμπιν: η Αργυρή Πόλη, η καρδιά της Βρετανικής Αυτοκρατορίας και, εκείνη την περίοδο, η μεγαλύτερη και πλουσιότερη πόλη στον κόσμο.